

Nâzım Hikmet hakkında yeni bir Komintern belgesi

Hazırlayan: Dr. Mehmet Perinçek

Geçtiğimiz ay Nâzım Hikmet, doğumunun (15 Ocak 1902) 114. yıldönümünde anıldı. Biz de bu vesileyle Nâzım Hikmet’le ilgili Komintern (Komünist Enternasyonal) arşivinden bilinmeyen bir belgeyi sizlerle paylaşmak istedik. “Marat” takma adını kullanan İsmail Bilen’in imzasını taşıyan yazı, Uluslararası Devrim Savaşçılarına Yardım Örgütü (MOPR) İcra Komitesi’ne yönelik kaleme alınmış. Yazıda İsmail Bilen, Komintern’in aldığı kararla kurulan Komite’ye Nâzım Hikmet’le ilgili bilgi veriyor ve tutukluluğuyla ilgili olarak ona destek olunması talebinde bulunuyor. 3 Mayıs 1938 tarihli, “Gizli” ibareli belge, Türkçe yazılmış ve dünyada ilk kez *Teori dergisi* tara-

findan yayımlanıyor. Arkalı önlü iki sayfalık belge, Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi’nde (RGASPI) fond 495 liste 11 dosya 392 yaprak 9 ve 9 arkası numaralarıyla kayıt altında bulunuyor. Belgedeki dipnotlar bize aittir.

Gizlidir

MOPR(1) İCRA KOMİTESİ’ne

Nâzım Hikmet, 1929-30 senesinde TKP’nin² saflarında Merkez Komitesi’ne karşı çıkan ve ayrılıp başlı başına bir “SK”³ kuran muhalefete katılmıştır. Bundan ötürü Nâzım Hikmet, Parti’den çıkarılmıştır.⁴ Bu “Troçkist polis

1 Uluslararası Devrim Savaşçılarına Yardım Örgütü (“Uluslararası Kızıl Yardım” olarak da bilinmektedir), 1922 yılının sonunda Komintern’in 4. Kongresi’nin aldığı kararla kuruldu. Örgütün amacı, siyasi tutuklulara, siyasi mültecilere ve onların ailelerine, ölen devrimcilerin ailelerine maddi, hukuki ve manevi yardımda bulunmaktır. 1932 yılına geldiğinde örgüt, 70 milli seksiyona ve 9,7 milyonu SSCB’den olmak üzere 14 milyon üyeye sahipti. Örgütün lehlerine kampanya yürüttüğü isimler arasında Georgi Dimitrov, Ernst Thälmann, Antonio Gramsci de bulunuyordu. Bkz. *Büyük Sovyet Ansiklopedisi*’nin (Moskova, 1970-1977 baskısı) Uluslararası Devrim Savaşçılarına Yardım Örgütü maddesi.

2 Türkiye Komünist Partisi.

3 Merkez Komite.

4 1929 yılında Nâzım Hikmet’le birlikte Hamdi Şamilof, karısı Emine, Seyfettin Osman, Deli Mehmet, Şaban ağa oğlu Fuat, Şoför Süreyya ve Zeki (Baştımar) Pendik yakınlarındaki Pavli adasında (sonradan tersaneye katılıp karaya bağlanmıştır) parti içi muhalefet kongresi toplamıştır. Komintern’in TKP Merkez Komitesi’ne hak veren hakemlik kararı üzerine Zeki (Baştımar) gruptan ayrılmıştır. Diğerleri ise “Troçkist polis muhalefeti” suçlamasıyla partiden çıkarılmışlardır. Nâzım’ın içinde bulunduğu grup, bu hükmü tanımamış ve kendisini asıl TKP saymıştır. Bazı kaynaklar bu yazıyı kaleme alan İsmail Bilen’in (Laz İsmail) de 1928’de muhalefet olarak Nâzım’la ortak hareket ettiğini yazmaktadır. Ancak Mete Tunçay bu bilgiye şüpheyile yaklaşmaktadır. Bkz. Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1925-1936)*, c.2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.97-98.

opozisyonu”nun⁵ asıl başları Nâzım Hikmet’i kendi ellerine alarak onun nüfuzundan istifade etmişlerdir.

Nâzım Hikmet, hapisten çıktıktan sonra [1]935’te resmen TKP’ye başvurmuştur ve tekrar Parti’ye alınmasını istemiştir. “Opozisyonundan ayrıldığını ve bütün hatalarını tanıdığını bilfiil ispat ettikten sonra Parti’ye alınabileceği” kendisine bildirilmişti.

Nâzım Hikmet, muhalefete katılmakla beraber hiçbir zaman SSCB aleyhinde bulunmamıştır. Tam tersine daima Sovyetler’i açıktan müdafaa etmiştir. Mesela, Sovyetler hakkında yazdığı birçok güzel şiirlerden başka [1]936’da “Sovyet Demokrasisi” adlı broşürü ile o, hakikaten kendisinin Türkiye’de samimi ve açıktan açığa faşizm düşmanı olduğunu gösterdi.

Nâzım Hikmet, [1]936’dan itibaren Türkiye’de “Halk Cephesi”⁶ etrafında Parti’nin açtığı mücadeleye bilfiil iştirake başladı ve bu hususta Parti’nin ona verdiği vazifeleri doğru olarak ifa ediyordu.

Gerek [1]937 ve gerekse bu son tevkifatlarında Nâzım, bu Halk Cephesi hareketinin kurbanıdır.

Nâzım Hikmet’in son hareketleri, onun kuvvetli bir antifaşist olduğunu gösterdi. Binaenaleyh; Nâzım Hikmet etrafında kampanya açmak ve onu bir antifaşist ve barış mücahidi olarak Türkiye’de ileri sürmek doğru olur. Yalnız gazeteler vasıtasıyla değil, diğer vasıtalarla da onun tahliyesi etrafında kampanya açmak pek yerindedir.

3/5/[1]938 Marat⁷

5 Troçkist Polis Muhalefeti. Nâzımlara karşı Troçkist suçlaması, Troçki’nin şahsına ya da örgütüne bağlı olmak ya da “Tek Ülkede Sosyalizm” siyasetini reddetmek anlamından ziyade gevşek anlamıyla bir kötöleme sözü, bir çeşit ajan provokatörlük olarak kullanılmıştır. Bkz. Age, s.99.

6 Komintern’in 1935 yılındaki 7. Kongesi’nde alınan kararla her ülkede Anti-Faşist Halk Cephesi kurma siyaseti benimsenmişti. Bu siyasetin Türkiye koşullarına uyarlanması özellikle Ankara hükümetinin Sovyet dostu olması dikkate alındı. Buna bağlı olarak TKP yönetiminden partinin siyasi faaliyetlerini sonlandırması istendi. Desantralizasyon dönemi olarak adlandırılan bu süreçte partililer, yasal mücadele yolunu seçecek ve Cumhuriyet Halk Partisi gibi siyasi partilerde örgütlenecekti. Bu siyaset gereği Kemalist iktidarın millî bağımsızlığa, toplumsal gelişmeye hizmet eden, memleketin ve halkın yararına olan bütün icraatları faal olarak desteklenmeliydi. Dünyada faşizmin yükseldiği koşullarda işçi hakları gibi konularla hükümeti zorlamak geri plana bırakıldı. “Halk Cephesi” siyaseti, Nâzım Hikmet muhalefetine işbirlikçilikle suçlamanın zeminini de ortadan kaldırmıştı. Bkz. Age, s.163-164.

7 İsmail Bilen (1902-1983), 1922’de TKP’ye katıldı. Parti tarafından SSCB’ye gönderildi. Ülkeye döndükten sonra Parti’nin Merkez Komitesi dâhil farklı organlarında yer aldı. İki kez tutuklandı. Son olarak Cumhuriyet’in 10. yıldönümü dolayısıyla çıkan aflla serbest bırakıldı. Ardından SSCB’ye gitti ve ölene kadar Türkiye’ye dönmedi. Belgenin yazıldığı dönemde Bilen, Moskova’da bulunuyordu ve Komintern’de de çalışıyordu. Bilen, Dr. Şefik Hüsnü’nün TKP’sinin son temsilcileri olan Reşat Fuat Baraner ve Mihri Belli’nin “sığınmacı” olarak tanımladıkları TKP’nin 1973’ten ölene kadar genel sekreterliğini yaptı. Bilen, hayatını Doğu Almanya’da kaybetti.

MOPR İCRA KOMİTESİNE

Gizlidir57
9

Nazım Hikmet 1929 - 30 senesinde T.K.P.'nin saflarında Merkez komitesine karşı çıkan ve ayrılıp başlıbaşına bir "S.K." kuran muhalefete katılmıştır. Bundan ötürü Nazım Hikmet Partiden çıkarılmıştır. Bu "Troçkist polis opozisyonu" nun asil başları Nazım Hikmeti kendi ellerine alarak onun nüfuzundan istifade etmişlerdir.

Nazım Hikmet sapisten çıktıktan sonra 935 te resmen T.K.P.'ye başvurmuştur ve tekrar partiye alınmasını istemiştir. "Opozisyonundan ayrıldığını ve bütün hatalarını tanıdığını bilfiil ispat ettikten sonra Partiye alınabileceğini" kendisine bildirilmiştir.

Nazım Hikmet muhalefete katılmakla beraber hiçbir zaman S.S.C. B. aleyhinde bulunmamıştır. Tam tersine daima Sovyetleri açıktan müdafaa etmiştir. Mesela, Sovyetler hakkında yazdığı bir çok güzel şiirlerden başka 936 da "Sovyet Demokrasisi" adlı broşürü § ile o,

hakikaten kendisinin Türkiye'de sanımı ve açıktan açığa faşizm düşmanı olduğunu gösterdi.

Nazım Hikmet, 936 dan itibaren Türkiye'de "Halk cephesi" etrafında partinin açtığı mücadeleye bilfiil iştirake başladı ve bu hususta partinin ona verdiği vazifeleri doğru olarak ifa ediyordu.

Gerek 937 ve gerekse bu son tevkifatlarında Nazım bu Halk cephesi hareketinin kurbanıdır.

Nazım Hikmetin son hareketleri onun kuvvetli bir anti faşist olduğunu gösterdi. Binaen aleyh; Nazım Hikmet etrafında kampanya açmak ve onu bir antifaşist ve barış mücahidi olarak Türkiye'de ileri sürmek dp'eri olur. Yalnız gazeteler vasıtasıyla değil diğer vasıtalarla da onun tahliyesi etrafında kampanya açmak pek yerindedir.

3/5/938

Marat